

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 6ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1975

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΠΑΝ. ΖΕΠΟΥ

ΙΑΤΡΙΚΗ.— **Pasteur και Littré.** Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ν. Κ. Λούρου*.

Ὅταν στὶς 27 Ἀπριλίου τοῦ 1882 ὁ Pasteur ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἔπρεπε σύμφωνα μὲ τὸν Ὄργανισμό της νὰ προβεῖ στὸ ἐπίσημο δημόσιο ἐγκώμιό τοῦ προκατόχου του. Ἡ συνήθεια αὐτὴ φέρνει κάποτε τὸν Ἀκαδημαϊκὸ σὲ δύσκολη θέση, ὅταν ὠρισμένες ἀπόψεις του εἶναι ἀντίθετες μὲ τοῦ προκατόχου τὶς ἀπόψεις. Στὴν περίπτωση τοῦ Pasteur προκατόχος του ἔτυχε νὰ μὴν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Littré, καὶ μ' αὐτὸν ὁ Pasteur δὲν συμφωνοῦσε σὲ βασικὰ φιλοσοφικὰ θέματα. Ὁ Littré ὑπῆρξε φανατικὸς ὁπαδὸς τοῦ Auguste Comte πού, ὅπως εἶναι γνωστό, ἴδρυσε τὴν θετικιστικὴ φιλοσοφία πὺν μετέτρεψε τὸ ἐρώτημα τοῦ «γιατί» στὸ ἐρώτημα τοῦ «πῶς». Ὁ Pasteur θεωροῦσε ὅμως ὅτι ὁ Comte εἶχε ὑπερτιμήσει τὴν ἐπέκταση τῆς μεθόδου τῆς παρατηρήσεως καὶ γιὰ τὴν ἐξήγηση τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ πίστευε ὅτι ἀπέτυχε ὁ Littré στὴν σημασία πὺν ἀπέδιδε στὶς ἀνθρωπιστικὲς ἐπιστῆμες ἀπέναντι στὶς πειραματικὲς.

Εἶναι, νομίζω, ἐνδιαφέρουσα ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ Pasteur στὴν ἐπίκριση τῶν ἀπόψεων τοῦ Comte. Ἀφοῦ ἐξαίρει τὴν προσωπικότητά του καὶ τὴν πνευματικὴ προσφορά του, λέγει ὅτι «οἱ ἐργασίες τοῦ κ. Littré» (μεταφράζω τὸν ἐπίσημο ἐγκωμιαστικὸ λόγο του) «ἀφοροῦν ἱστορικὲς, γραμματολογικὲς καὶ φιλολογικὲς ἔρευνες. Τὸ ὑπόστρωμα αὐτῶν τῶν μελετῶν ἀνήκει ὀλόκληρο σὲ παρελθόντα γεγονότα, ὅπου δὲν μπορεῖ κανεὶς οὔτε νὰ προσθέσει οὔτε νὰ ἀφαιρέσει τίποτε. Περιορίζεται στὴν μέθοδο τῆς παρατηρήσεως, πὺν συχνὰ δὲν ἐπιτρέπει αὐστηρὲς ἀποδείξεις, ἐνῶ τὸ κῦρος τοῦ πειραματισμοῦ ἔγκειται στὸ νὰ μὴν ἐπιδέχεται ἄλλα

---

* Ν. Κ. ΛΟΥΡΟΣ, *Pasteur et Littré.*

συμπεράσματα. Ὁ πειραματιστής, ὁ ἄνθρωπος τῆς κατακτῆσεως τῆς φύσεως, ὑποβोधεῖται ἀπ' αὐτὴν τὴν θαυμασία πειραματικὴ μέθοδο. Ἀποκλείει ὄρισμένα γεγονότα, προκαλεῖ ἄλλα, ἐρωτᾷ τὴν φύση, τὴν ὑποχέωνει ν' ἀπαντήσῃ καὶ δὲν σταματᾷ, παρὰ μόνον ὅταν τὸ πνεῦμα εἶναι ἀπόλυτα ἱκανοποιημένο. Τὸ σφάλμα τοῦ Auguste Comte καὶ ἔτσι καὶ τοῦ Littré εἶναι ὅτι συγχέουν αὐτὴν τὴν θετικὴν μέθοδο μὲ τὴν περιορισμένην ἀξία τῆς παρατηρήσεως. Ἄμμοιοι καὶ οἱ δύο τοῦ πειραματισμοῦ, δίνουν στὴ λέξιν «πεῖρα» τὴν ἐρμηνεία ποὺ τῆς δίνεται στὴν κοινωνικὴ συζήτηση, ὅπου ὅμως δὲν ἔχει τὴν ἴδια σημασία μὲ ἐκείνη τῆς ἐπιστημονικῆς γλώσσας. Στὴν πρώτη περίπτωση ἡ πεῖρα δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπλῆς παρατηρήσεως, ποὺ συμπεραίνει γιὰ ὅ,τι ἔχει ἢ θὰ μπορούσε νὰ ἔχει συμβεῖ. Ἡ πραγματικὴ ἐπιστημονικὴ μέθοδος ἀποβλέπει στὴν ἀπόδειξιν δίχως ἀντίρρηση. Σὲ τί σφάλματα μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ ἢ ταυτότητα τῶν δύο αὐτῶν μεθόδων» προσθέτει μὲ κάποια εἰρωνεία ὁ Pasteur. «Ὁ κ. Comte δὲν ἀνακάλυψε μαθηματικὰς ἀλήθειες παρὰ μόνον κοινωνιολογικὰς» (ὡς σημειωθεῖ ὅτι ὁ Comte ἦταν ὁ πρῶτος ποὺ δημιούργησε τὸν ὄρο «Sociologie»).

Πρέπει νὰ θυμίσω ὅτι ὁ Pasteur καὶ ὁ Claude Bernard ὑπῆρξαν οἱ κατ' ἐξοχὴν ἰδρυτὲς τῆς πειραματολογίας στὶς βιολογικὰς ἐπιστῆμες καὶ στὴν ἰατρικὴ. Καὶ ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὶς γνωστὰς τεράστιες ἀνακαλύψεις τους, ὑποπίπτουν στὸ ἴδιο σφάλμα τῆς μονοπωλήσεως τῆς μεθόδου ποὺ τὴν κατηγοροῦν στοὺς Comte καὶ Littré. Περιφρονοῦν δηλαδὴ τὴν θεωρητικὴν μονόπλευρην παρατήρησιν δίχως ἐπακόλουθον ἀπόδειξιν. Ἔτσι ὅμως ὀδηγοῦνται στὴν ἄλλη ἄκρην τῆς ὑποτιμῆσεως τῆς ἀνθρωπιστικῆς σκέψεως ποὺ διέπει τὸν Comte καὶ τὸν Littré. Καὶ παραβλέπουν τὴν σημασίαν τῶν ἀρχαίων ποὺ στηρίχθησαν ἀποκλειστικὰ στὴν παρατήρησιν. Εἴκοσι ἐν τούτοις αἰῶνες ἔζησαν ἀπὸ τὴν παρατηρητικότητά τοῦ Ἰπποκράτους, ποὺ καὶ σήμερον ἀκόμα δὲν ἔχει παρὰ σὲ ἐλάχιστα σημεῖα διαψευθεῖ ἀπὸ τὸ πείραμα. Σήμερον εὐτυχῶς ἔχει ἐπέλθει συγκερασμὸς καὶ συνεργασία τῶν δύο μεθόδων. Καὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς, μὲ ὄλο τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν ἰδιοφυΐαν τοῦ Pasteur καὶ τ' ἀποτελέσματά της, παρὰ νὰ διαφωνήσῃ μὲ τὴν ἀποψήν του, ποὺ ἀπορρίπτει τὴν παρατήρησιν ὡς ἐπιστημονικὴν μέθοδον καὶ πιστεύει ὅτι, ὅπως ἀνεφερα παραπάνω, δὲν πρέπει νὰ συγχέονται οἱ δύο μέθοδοι. Σήμερον οἱ φυσικὰς ἐπιστῆμες, παρ' ὅλα τὰ κατορθώματά τους, διψοῦν γιὰ συνεργασία μὲ τὶς ἀνθρωπιστικὰς, τόσο ὥστε ὁ Heisenberg, ὁ μεγάλος φυσικὸς τῆς ἐποχῆς μας, νὰ προβλέπει ὅτι οἱ φυσικὰς ἐπιστῆμες θὰ δημιουργήσουν μιὰ νέα ἀνθρωπιστικὴ φιλοσοφία. Καὶ γράφει : «Ἡ φιλοσοφία μιᾶς ἐποχῆς χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὶς τελικὰς γνώσεις τῆς ἴδιας τῆς ἐποχῆς. Σήμερον ἡ εἰκόνα τῶν γνώσεων ἔχει τόσο πολὺ μεταβληθεῖ, ὥστε ἐμεῖς οἱ ἐρευνητὲς πιστεύομε πῶς μιὰ καινούργια φιλοσοφία θὰ

προκύψει σὲ ἐπαφὴ μαζί μας. Ἄλλὰ εἶναι ἀκόμα νωρίς. Μερικοὶ φυσικοὶ καὶ βιολόγοι ἔγιναν κι ὅλας καθηγητὲς τῆς φιλοσοφίας. Ἄλλὰ δὲν ἔφτασαν ἀκόμα στὸ στάδιο ποὺ θὰ ἐπιτρέψει τὴν συμπλήρωση ἑνὸς φιλοσοφικοῦ συστήματος. Ὅταν θὰ ἔχει τελειώσει π.χ. ἡ διαλεύκανση τῆς σχέσεως τῶν μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν ἐρευνῶν ἀπάνω στὰ στοιχειώδη σώματα, θὰ μπορέσει νὰ ἀποτολμηθεῖ ἡ διατύπωση νέων φιλοσοφικῶν ἀντιλήψεων».

Ἔστερ ἀπὸ τὰ ἀναλυτικὰ ἐπιτεύγματα ἡ ἐπιστὴμη ἐπιδιώκει τὴν ἀνασύνθεση τῆς ἐνιαίας ὄντοτήτάς της, ποὺ περιλαμβάνει τόσο τὴν ἀνθρωπιστικὴ παρατήρηση, ὅσο καὶ τὸν πειραματισμό. Ὅλοι οἱ ἐπιστημονικοὶ κλάδοι μαζί ἀποτελοῦν κρῖκους τῆς ἴδιας ἀλυσίδας ποὺ συγκροτεῖ τὴν πνευματικὴ περιουσία τοῦ ἀνθρώπου. Ἔστερα ἀπὸ τὴν ἀναγκαστικὴ κεντρόφυγα κατανομὴ τῶν ἐπιστημονικῶν κλάδων ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάγκη τῆς κεντρομόλου ἀνασυνθέσεως. Στὸ κέντρον τῶν πνευματικῶν δώρων τοῦ παρελθόντος καὶ τῆς προσδοκίας τοῦ μέλλοντος, βρίσκεται ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸ τὸ πολυσύνθετο δημιούργημα, τὸ προωρισμένο νὰ συγκρούεται ὄχι μόνο μὲ τὸ περιβάλλον του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν ἑαυτό του.

R É S U M É

Pasteur, qui a succédé Littré à l'Académie Française insiste pendant son discours, inaugural à la suprématie de la méthode expérimentale vis à vis de celle de la pensée, tandis que de nos jours la science s'efforce de combiner les procédés de l'expérimentation avec les côtés intellectuels.